

FESZÜLET HELYETT BITÓFA

Horváth Viktor: A Júdás-terv

Horváth Viktor *A Júdás-terv* című új regényének nyúlfarknyi fülszövege fölött egy fotó látható, rajta a szerző és előtte egy asztalon – igaz, eléggé nehezen kivehetően – apró, színes bábuk serege. Ez nyilván az én-elbeszélő játékfüggőségére utal, arra a szenvedélyére, amely a számítógépes stratégiai játékokhoz fűzi. Első személyű monológjának kezdetén erről a szenvedélyéről vall, megtudjuk, hogy aprólékosan és korhűen kidolgozott művilága („a műédének”) a 18. század álmába menekítette a jelen elől. Képzletében, amely számára a kizárólagos valóság, úgy uralkodik világa fölött, mint a 17-18. századi francia egyeduralkodó, a Napkirály, XIV. Lajos. Ezt úgy jelzi a könyv, hogy a borítóján reprodukálja a XIV. Lajost királyi díszben ábrázoló híres festmény egy részletét – ironikus módon az egész alakos kép alfelét. Mint tudhatjuk, állítólag a Napkirálytól származik az ide jól illő mondás: „Az állam én vagyok”.

Aztán a Bán Viktornak nevezett én-hős (akinek a neve egyszerre utal a szerzőre és – spoiler – arra a miniszterelnökre, akit a kezünkben tartott „kurszregény” [alcím] végén majd fel fog váltani) egy napon nem bírja tovább a monitor előtt. Két „ügynöknek” nevezett alak jelenik meg előtte, akik egyfelől az amerikai akciófilmek párban dolgozó detektívjeire emlékeztetik, másfelől a muszlim túlvilág két egymástól elválaszthatatlan anyagára, Munkárra és Nakírra. Az utóbbi páros aztán testet is ölt, és versformában közlik: „mi úgy szolgáljuk az Urat, / hogy nem zavar a szabad akarat, / mert nem kaptunk olyat. / És ezt az embert pedig itt / ma letartóztatják, és elviszik”.

Bán Viktor egyébként katolikus pap, bár szeretőt tart, mégpedig Íjash-Csulúnbaatarné Gobi Magdolna személyében, akinek a mongol képzeteket keltő neve talán jelent valamit, de nekem a groteszk hangzásán kívül mást nem mondott. Elsőre csak egy rövid telefonbeszélgetés erejéig jelentkezik be, ahol is trágár beszédmódjával véteti magát észre. *A Júdás-terv*nek ez a bevezető része (nagyjából az első harmincegynéhány oldal) számomra helyenként kissé homályosnak tűnt, hogy ne mondjam: zavarosnak. A történet (mert végeredményben mégiscsak regénnyel lenne dolgunk) akkor kezd kibontakozni, amikor a papi ornátusba való beöltözés részletes és szakszerű leírása után hőszünk misét tart a valaha jobb napokat látott plébániáján. Hogy mikor és hol történik ez, azt a szerző megint csak homályban hagyja, feltehetően Budapest budai villanegyedében, valamikor a rendszerváltás után, amikor a hívek maradéka kommunista özvegyekből áll „Budapestnek abból a korából, amikor az állampárt káderei kapták meg a hegyoldali villákat”.

Kalligram Kiadó
Budapest, 2024
280 oldal, 3990 Ft

Megjelenik a provokátor, „lerítt róla, hogy provokátor”, és prédikációjában a pap azzal a feltételezéssel provokálja őt meg a híveket, hogy ha Poncius Pilátus könyörületből megszánja Jézust, mert hiszen kegyelmet akart neki adni, és csak a zsidó főpapok nyomására ítélte halálra, akkor a borzalmas kínhalál, a keresztre feszítés helyett, amely a rab-szolgák büntetése volt, inkább felakasztatja, hiszen úgy pillanatok alatt kiszenvedett volna. És akkor az elmúlt két évezred alatt, mind a mai napig nem a keresztt, a feszület lenne Jézus megváltó szeretetének a jelképe, hanem az akasztófa. És ahol most keresztt van, a templomtornyokon, az osztálytermek falán, a nyakláncokon, a fülbevalókon, ott most mindenütt a bitófa mása lenne a katolikus vallás jelképe. És mi Jézusnak a bitófán lógó, sőt himbálózó figurájához imádkoznánk. És „Jézus erről ugyanazt gondolná, amit a keresztről gondol. Hogy fertelmes bálványimádás a kivégzőeszközök előtt könyörögni”. És az egyházi ceremóniák, ez az „egész sci-fi színház a világűrben trónján ülő Istennel” így nem más, mint színház, maskarás játék, amit nem kell komolyan venni. És a vallás, az istenhit csak azért kell nekünk, hogy ne kelljen azt csinálnunk, amit Jézus mond, „hanem sokkal kellemesebb könyörögni a Jézushoz, hogy segítsen, mert ő Isten”, könyörögni hozzá, hogy ne bukjon meg a gyerekünk matekból az év végén.

A keresztt-bitófa párhuzam kétségkívül frappáns szerzői lelemény, és a folytatással kiegészülve – a misét két napszemüveges úr, a két muszlim ügynök megjelenése szakítja félbe, akik erőszakkal elhurcolják a papot, és bezárják egy sötét, föld alatti verembe – azt a benyomást kelthetik, hogy az ironikus kitérők és bölcselkedések ellenére az én-elbeszélő vallomása, a mise, a prédikáció, az emberrablás, az ávós időkre emlékeztető börtön komolyan veendő realitás. Hogy esetleg zamjatyini, orwelli, koestleri disztópikus regénnyel van dolgunk vagy inkább annak paródiájával, azt groteszk részletek mellett egy darabig a cselekmény alakulása is megerősíteni látszik: Kardossh Vlagyimir, a Nemzetbiztonsági Szolgálat Egyházvédelmi Hivatala századosának vezetésével kegyetlen kínzásoknak vetik alá a papot, és arra akarják kényszeríteni, hogy vonja vissza a prédikációiban kifejtett gondolatokat. Írja alá az erről szóló, előre megszerkesztett és kinyomtatott nyilatkozatot. Orwellt maga az én-elbeszélő is szóba hozza: „Ha az 1984 című regényben leírt rém-társadalmat a 10-es skálán 10-es fokozatúnak vesszük, akkor Magyarország a skála 5. fokáig jutott el abban a korban, amelyikről ez a történet szól”.

Hogy ez közelebről mit jelent, miféle ország az, amely a pap bebörtönöztetésének háttérben működik, és amely valójában egy ördögi központi terv („Júdás-terv”) szerint szemelte ki hősünket arra a sorsra, amelyről a könyv szól, azt úgyszólván pontokba szedve mindjárt itt és később is még többször részletezi elbeszélése: „Még volt parlament, de ott a legtöbb képviselő egyetlen vezér, a miniszterelnök akarata szerint szavazott. Ő (...) birtokba vette az állami tévé- és rádiócsatornákat, a lakosságot elszigetelte a külvilágtól, kellemes álomvilágot teremtett nekik, amelyben irreálisnak és gyűlöletesnek tűnt az odakinti élet; így nyugodtan tarthatott választásokat, csalnia is alig kellett az elsöprő parlamenti többséghez. Nem komor terrorállam volt ez, mint Orwell regényében, hanem kedélyesen gonosz humorú kis műalkotás...”

Miután Vlagyimir kis híján halálos áramütésekkel és vízcsepegtetéssel korábban soha nem érzett gondoskodás és odaadás érzetét kelti áldozatában, és azzal hízaleg neki, hogy a miniszterelnök imádja a prédikációit, és mindent tud róla, váratlanul átszállítják a rabot az érdi (?) börtönbe. Hogy miért épp Érdre, és hogy egyáltalán van-e Érdén börtön, ezek fölösleges kérdések, a továbbiakban jó darabon csak arról van szó, hogy miféle börtönéletbe csöppen itt Viktor atya. És ennek leírása helyenként és átmenetileg szinte szociológiai regiszterbe tereli át a regényt. Az atya – „Hát te meg ki a fasz vagy? A pápa?” – hosszú oldalakon át részletezi cellatársainak személyleírását és életrajzát. Vannak vagy tízen, és a mai magyar börtönlakók keresztmetszetét adják. Akad köztük kisstílű csaló, agyon-tetovált többszörös visszaeső, többdiplomás, huszoneves hacker, együgyű roma késelő,

drogkereskedő, minden hájjal megkent drogfüggő gengszter, pitiáner tolvaj, Ferike, a szellemi fogyatékos roma betörő, akit a társai heccből rávesznek, hogy írjon segélykérő levelet a köztársasági elnök asszonynak. A levelet a Szőke diktálja le neki, a nagystílusú nemzetközi bűnöző, fegyverkereskedő, akit később a kormány ügynökeként, rendőralezredeként lát viszont Viktor atya. Szó van még olyan sztenderd börtönéleti témákról, mint az cigik belpiaci értéke, a kártyázás, a játékrulett, az elromlott tévé, palacsintasütés a zárka padlóján, világnézeti viták, bokszmeccs, amire fogadni lehet, és ami tömegverekedésbe torkollik. Mielőtt a kedvtelve részletezett börtön-tematika végképp eluralkodna az atya elbeszélésében, újabb váratlan fordulat történik: az összekapaszkodó testek súlyától eldőlt a háromemeletes ágy, és rázuhan a miseruhájában megbotló Viktor páterre, aki, mint utóbb megtudjuk, súlyos agyrázkódást szenved.

„A vihar szeme” című második részben a pokol után a purgatórium paródiája következik. Az atya egy nagy parkkal körülvett, fényűző budai luxusvillában ébred, ahová azonban, mint kiderül, ugyanúgy be van zárva, mint volt az érdi börtönbe. Egy dudorászó nő húzogatja szét a függönyöket, és fényesség önti el a szobát. „A nő Ratkó Anna köztársasági elnök asszony volt.” Itt egy pillanatra meg kell állnunk. Hihetnénk, hogy a főtisztelendő úr az agyrázkódás következtében még nincs magánál, képzelődik, vizionál. A köztársasági elnök asszony azonban később is fellép, és megtévesztően hasonló szerepet játszik, mint az olvasó valóságából ismerős másik köztársasági elnök asszony, aki megkegyelmezett egy pedofil bűnöző bűnsegédjének. Az atya tévéhír formájában értesül erről a hírheft kegyelmi ügyről, ami, lám, az ő regényvalóságának jelenében is megtörténik. Az elnök asszony egy alkalommal személyesen hozza el a Karmelitából a becses rabnak az ebédet (lebbencsleves, kapros pulykatokány tésztával), és a nagy napernyő alatt elbeszélget vele. Viktor atya udvariasan megkérdezi tőle, nem szégyelli-e magát a nagy hazugsággépezet miatt, amelynek még ő is apró csavarja. „Magukat alázzák meg, amikor a népet megalázzák ezekkel a gyermeki hazugságokkal.” Mire az elnök asszony: „A nép tudja, hogy a miniszterelnökök és az elnökök hazudnak, és a népet ez nem zavarja, mert ő is hazudik”. És mikor az atya megjegyzi, hogy meg fognak bukni, és akkor majd menekülniük kell, vagy börtönbe mennek, vagy meghalnak, Ratkó Anna így válaszol: „Senki nem fog meghalni. Mert az utódaink is mi leszünk”.

De miért Ratkó Anna? E név hordozója – és ez talán ma már nem mindenki számára köztudomású – munkáskáderként 1948 és 1953 között Rákosi népjóléti, illetve egészségügyi minisztere volt, és az abortusz tilalmát elrendelő törvény tette hírhedtté. Ismerős nevükkel a Rákosi- és a Kádár-kor más emlékezetes alakjai is kísértének Bán Viktor abszurd világában. Valószínűleg egyszerűen blódlizik a szerző. Vagy a kommunista múlt és az atya jelenkora közti összefüggést akarja így érzékeltetni?

Egyszer „Benke Valéria” látogatja meg az én-hóst. „Negyvenes nő (...) korábbi igazságügyi miniszter, háromgyerekes családanya, elvált. Hogyan keverednek bűnözők közé szép és képzett emberek?” Ahogy leült, kissé felcsúszott a szoknyája, és kivillant hosszú combja. Brüsszélből jött haza, „szolgálni egy komplexusos, kontrollkényszeres, infantilis, kisstílusú, nagyhasú tolvajt”. Hogy ez ki lenne, azt nem mondja ki az atya. Ugyanakkor – nyilvánvalóan a szerző nevében – rendszeresen kommentárokat fűz visszaemlékezésében (?) a nagyhasú tolvaj rendszeréhez, amely fogva tartja, és amelyről mindent tudni vél. Vagy mégsem? „Nem értjük”, mondja többes szám első személyben, „hogy miért lesznek lakájok”. A Benke Valériák. „Nem tudjuk eldönteni, hogy amit hazudnak, arról tudják-e, hogy hazugság, vagy maguk is igaznak képzelik.”

Az „igazi” Benke Valéria, talán ezt sem árt itt felidézni, 1956-ban a Rádió elnöke volt, aztán művelődésügyi miniszter, és 1985-ig a Politikai Bizottság tagja. Külsőre maga volt a kommunista puritanizmus mintaképe. Horváth Viktornál kihívja Viktor atyát fallabdázni, kiderül, kiváló fallabdajátékos, az örök szurkolnak nekik. Aztán beavatja a mesterterv-

be, a Júdás-tervbe, amelyet az atya prédikációi alapján dolgoztak ki „fenn a Karmelitában”, és amelynek az a lényege, hogy úgy készít fel arra, amit el szeretne érni, hogy nem fed fel, amit szeretne, mert ha felfedné, nem tudná végrehajtani, amit szeretne, ellenben az ellenkezőjét megengedik neki, ezért az ellenkezőjét csinálja. Valójában nem Jézus a megváltó, hanem Júdás, mert árulásával fölládozta magát Jézusért. Júdás cselekedete nélkül Jézus ismeretlen maradt volna, Júdás tette őt nagygyá. Jézus elárulása, elfogása és kivégzése mintegy a gyújtószerkezet, a bombát Júdás robbantja fel. Kicsit kacifántos a dolog, elsőre az atya se nagyon érti.

Van egy Münnich Ferenc is. Ő a miniszterelnök-helyettes, a Keresztényhazafias Néppárt elnöke. A Karmelita kolostor egyszerű és egészséges menüjét hozza el ő is egy tálcan a főtisztelendő úrnak. Demagóg szövegével a miniszterelnök megbízását teljesíti, miszerint rengeteg jelölt közül választották ki őt, a „miniszterelnök beleszeretett a maga beszédeibe”. Könyv alakban is kiadták őket: BÁN VIKTOR ATYA PRÉDIKÁCIÓI, INTELMEI ÉS JÖVENDŐLÉSEI. És Münnich csináltatott az atyának egy kis bitófát is. Finom zsinór végén hurok, benne egy szobrocskának a nyaka. „A szokásos katolikus mázas porcelángicc.” „...néztem ezt a gazembert, aki egy nem létező pártnak az elnöke, és kedvenc időtöltése, hogy vadászlesekben üljön a kerek hasával, és gyanútlan állatokra lövöldözzön.” Nem nehéz ki találni, ki a modellje.

Fellép Révai József is mint bíboros, az esztergom-budapesti érsek, és elmondja egy álmát Viktor atyának. Tetovált disznókról van benne szó, egy disznóra tetovált Derrida-idézetéről, szögesdrót-telepítésről a déli országhatáron, az álmom végére kiderül, hogy az eminenciás úr légyölő galócát evett előző este – ezeket a blódségeket már végképp nem sikerült értelmezni, noha egy „műelemzés” is kapcsolódik az álmom-fejezetéhez. Főlősleges ballasztnak tűnik az atya nemi életének részletezése is. („Egész életemben kísértett a förtelmes vágy. A vágy a nő után, aztán a vágy a két nő után...”). Íjash-Csulúnbaatar Lehel alezredes úr (korábban a Szőke nevű bűnöző az erdi börtönből) a történet elejéről már ismerős feleségét jelöli ki arra a célra, hogy könnyítsen a főtisztelendő úr felkészítésének a terhein. Az aktusokra a kerti pavilonban kerül sor, amelyet újra fel kell szentelni, hogy misézni lehessen benne. Az érseknek aztán az atya meggyónja a nők testrészein saját testrészeivel végzett illesztési műveleteket.

Elhisszük, hogy a főtisztelendő úr művelt ember, hiszen különben nem őt szemelték volna ki a J-terv végrehajtására, de kicsit sokalljuk olvasottságának a fitogtatását. Olvasmányaiként, illetve érvelésének eszközeiként hivatkozik többek között a következő szerzőkre és művekre: a *Korán*, a *bibliai Genézis Könyve*, *Oidipusz*, *Apuleius*, *Rabelais*, *Boccaccio*, *Dante*, *Milton*, *Madame de Lafayette*, *de Sade*, *Grimm testvérek*, *Kazinczy*, *Casanova*, *János vitéz*, *A Pál utcai fiúk*, *Monte Cristo*, *A pármái kolostor*, *Orwell*, *Koestler*, *Kafka*, *Bataille*, *Hesse*, *Márai*, *Kertész Imre*, *Harry Potter*. Csaknem egy oldalon át sorolja a világirodalomnak és a filozófiatörténetnek azokat a szerzőit, akiknek a művei elérhetőek voltak a luxusvillája könyvtárában.

Időnként szóba kerül az is, mi történik odalenn a városban, és hogy miről tudósít a televízió. Tüntetésekre kerül sor a Kossuth téren, követelik a diktátor-miniszterelnök lemondását és az ő, az atya szabadon engedését. Az ő fogsága úgyszólván világpolitikai téma, rejtett kamerák, poloskák rögzítik minden lépését, minden mondatát, beleértve szexuális életét is, és a hírcsatornákon viszontlátja ezeket a felvételeket – a különféle politikai törekvéseknek megfelelő manipulatív kommentárok kíséretében.

A fallabdameccs után Benke Valéria átad neki egy dokumentumot, a J-tervet. Ez a kormány cselekvési terve, amelyben tételesen fel van sorolva minden feladat, amit részben már megvalósítottak, illetve aminek az elvégzése még hátravan. Az előbbieket azok, amelyeket az olvasó valóságából való ellenzéki lapok vagy az ellenzéki politikusok úgyszólván szó szerint ugyanígy szoktak felsorolni. Ilyenek: „az ország keleti birodalmakhoz láncolása, a közmédia kisajátítása, az állami vagyon családtagok és barátok kezére juttat-

tása, feudális függés kiépítése az intézményekben, az állami intézmények magáncélú használata, rengeteg stadion építése, az iskolák egyházi tulajdonba adása, a tanárok túlterhelése és alacsony bérezése...” stb. A még megvalósítandó feladatokat Viktor atya nem tudja komolyan venni, bár „húsz éve a korábbi fejezetek is mind képtelen ötletnek és örütségnek tündek volna”. Hátravolna ugyanis még többek között az arab számok és a nemzeti himnusz betiltása, a Balatontól északra eső területek Szlovákiához, a Tiszántúl Romániához csatolása stb.

Utolsó negyedében *A Júdás-terv* végképp abszurd szatírává fajul. A luxusvilla medencéjében, mintegy varázsszóra, feltűnik Lea, a miniszterelnök lánya, aki darabos mozgásával, veleszületett proletár trampiságával az ószövetségi Leára emlékezteti a főtisztelendő urat. Miközben gránátalmát reggeliznek kettesben és a hírcsatornákon hallgatják a képtelen híreket, Lea, szó szerint idézve az ószövetségből Júda, Onán és Támár történetét, értékre adja a páternek, a kiszemelt utódnak, hogy aki lefekszik az özvegyel, magyarán az ő anyukájával, az országgal is lefekszik, és „éppúgy birtoktárgya lesz az ország, ahogy a birtoktárgya a nő”.

Egy titkos földalatti nyeregvasút kapszulájában Lea mindjárt el is röpíti a pátert a Fecske utcába, a miniszterelnök valamelyik otthonába, ahol anyukája, „Tamáska Mária” asszony (a fiatalabbak kedvéért: Kádár Jánosné) fogadja, és keresztnevének szólítja Viktort. Ettől fogva az atya már tudja, hogy elérkezett az ő színre lépésének ideje, és tudja azt is, kik azok, akik a megváltó Júdához tartoznak, és vele együtt buknak, és kik azok, akik Jézus próféta oldalán a hatalomátvétel terheit vállalják. A városban kitör a káosz, kora hajnalban a páter épp egy izmos, rugalmas török diplomatalánnyal szeretkezik, mikor betoppan hozzá a menekülő miniszterelnök („karika lábain harmonikázott a drága szövetségből szabott nadrág”), és Viktor atya kimondja azt, amit eddig ebben a történetben nem mondott ki: „Gertler Viktor”. Vagyis így hívnák nála a miniszterelnököt.

Itt megint megállunk értetlenkedve. Gertler Viktor egy tisztos filmrendező volt még az ántivilágból, az ötvenes években sematikus propagandafilmeket készített, de később ő rendezte meg többek közt a *Gázolást* és *Az aranyembert*. Viktornak Viktor ugyan, de ha élne, joggal tarthatna sérelmesnek, hogy ilyen időtlen összefüggésbe hozzák az egyelőre még korántsem menekülő miniszterelnökkel. Gertler Viktor itt mindenesetre elmenekül, további sorsáról négy különböző verzió kerül forgalomba, Viktor páter pedig, miután áttért a református hitre, a bibliai minta szerint feleségül veszi a bukott férfi református özvegyét, sőt még a Református Egyház fejévé is megválasztatja magát. Végül ismerteti radikális intézkedéseit, kezdeményezi Jézus kivégzése körülményeinek felülvizsgálatát, és I. Viktor néven királlyá koronáztatja magát. Noha az intézkedései utópisztikus távlatokat is sejtetnek, azt a látszatot keltve, hogy országglása akár komolyan vehető jövőbe mutat, valójában az örület szabadul el *A Júdás-terv* befejezésében, de olyan örület, amiben nincs rendszer, legalább is nemigen találjuk nyomait. Hacsak nem az ellentmondások, a következetlenségek, a gátlástalan csapongás, az okoskodó, bőbeszédű kitérők teszik Horváth Viktor provokatív „kurzusregényét” kaotikus jelenkorunk tükrévé. Az mindenesetre a javára írandó, hogy eltérően a kortárs magyar irodalom íratlan szabályától nem riad vissza attól, hogy – Schillinger Gyöngyvér kritikájának találó kifejezésével élve – alaposan „összpolitizálódjon”.